

Ошанова О.

ф.ғ.к., әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан, Алматы қ., e-mail: oshanov@mail.ru

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ИНТЕРНЕТ КЕҢІСТІКТІ ЗАҢДЫҚ ТҰРҒЫДАН РЕТТЕУ: ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР МЕН НАҚТЫ ШАРАЛАР

Бұл мақалада автор қазіргі кезде өзекті болып отырған интернет кеңістігін құқықтық тұрғыдан реттеу мәселесін көтереді. Бұл сұрақ біздің еліміздің ғана емес, барлық әлемнің құқық қорғаушылары мен БАҚ өкілдерін толғандырып отыр. Мұның себептері де салмақты, біріншіден, бұл ұлттық қауіпсіздік, азаматтардың құқықтары мен еркіндіктерін қорғау, екіншіден, сөз бостандығы мен жариялылығы мәселелерімен тығыз байланыста қарастырылатындығында болса керек. Әлемнің дамыған елдерінде интернет кеңістікті заңдық тұрғыдан реттеу тәжірибесі кеңінен қолданылып келеді және олар ғаламтордың шексіз мүмкіндігін заңсыз әрекет етуші күштердің пайдалануына тосқауыл қоюдың түрлі әдіс-тәсілдерін ойластырып қойған.

Бұл тұрғыдан алғанда біздің елімізде бұл мәселе соңғы екі-үш жылда ғана қоғам тарапынан кеңінен талқыланып, заңдық тұрғыдан реттеудің қатаң шаралары қолға алынып жатыр. Мақала авторы осы бағыттағы отандық реттеу шараларын жан-жақты талдай келіп, сонымен қатар дамыған елдерінің виртуальды кеңістікті құқықтық тұрғыдан реттеудің әдіс-тәсілдерін де түрлі қырынан сараптайды. Мәселен, терроризмді насихаттау, порнография, бейәдеп сөзбен балағаттау мәселелерін реттеуге қатысты атқарылып жатқан жұмыстарды жүйелі сөз етеді. Осылайша нақты деректер негізінде мәселені салыстыра қарастырып, еліміздегі интернет кеңістікті бақылаудың кемшіліктері мен жетілдірер тұстарын ашып көрсетеді.

Еліміздегі ақпаратты бұғаттау және оны қайта қалпына келтіру тәртібі ақпараттың немесе ақпараттық ресурстың мазмұнына тікелей қатысты. Заңнама бойынша олар жүйеленіп, нақты атап көрсетілген. Бұл бағытта талдау жан-жақты болу мақсатында Ресейлік заңның ерекшелігі де салыстырыла талданды.

Түйін сөздер: интернет, құқықтық реттеу, сөз бостандығы, ақпаратты бұғаттау, заң, салыстыру, ақпаратқа қолжетімділік.

Oshanova O.

Candidate of Philological Sciences, Al-Farabi Kazakh national university, Kazakhstan, Almaty, e-mail: oshanov@mail.ru

Legal regulation of the Internet space in Kazakhstan: current issues and Concrete measures

In the article raises the actual issue of legal regulation of the Kazakhstan Internet space. The author examines the issues of combining the methods of legal regulation and self-regulation on the Internet. Prospects of soft law in the international regulation of the Internet, in countries such as the United States, Britain and Russia are assessed from different points of view. Especially the author draws attention to such topics as terrorism, pornography and encroachment on the honor and dignity of citizens.

The relevance of this topic is expressed in the fact that, the Internet is still not sufficiently regulated from the legal point of view. The constant increase in the number of subscribers and the growing importance of information exchange through the Network attract the public's attention to the problems of regulation, the development of rules for the fair, legitimate functioning of the Internet by the state.

Internet legislation is a set of laws, other normative acts (national and foreign states) which are regulating relations in the virtual space of the Internet. As an Internet relationship is considered only those relations that are connected with the social and legal regulation of the virtual space that is with the regulation of this space on the basis of the norms of law, morals, ethics and other means.

The main problems of legal regulation are related to the order and conditions of the use of telecommunications networks and protection of the rights and legitimate interests of various entities during the

transfer of information in global computer networks. There is a need to develop an adequate national legislation with all modern requirements, moreover in existing laws on the legal regulation of the Internet space in Kazakhstan prescribed severe penalties, and they haven't an alternative solutions. This issue causes criticism of both among professional journalists and among the public.

At present, the domestic information legislation of Kazakhstan and other countries are very extensive. However, it is still far from perfect and requires working out and adoption of new acts.

Key words: internet, legal regulation, freedom of speech, legislation, information blocking, access to information.

Ошанова О.

к.ф.н., Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы, e-mail: oshanov@mail.ru

Правовое регулирование интернет-пространства в Казахстане: актуальные вопросы и конкретные меры

В статье автор поднимает актуальный вопрос правового регулирования казахстанского интернет-пространства. Рассматриваются вопросы сочетания методов правового регулирования и саморегулирования в Интернете. Оцениваются перспективы «мягкого права» в международном регулировании Интернета в развитых странах. Особенно автор обращает внимание на такие темы, как терроризм, порнография и посягательство на честь и достоинство граждан.

Актуальность данной темы выражается в том, что Интернет до сих пор недостаточно урегулирован с точки зрения права. Постоянное увеличение числа абонентов, растущая значимость обмена информацией посредством Сети привлекают пристальное внимание общественности к проблемам регулирования, выработки правил справедливого, легитимного функционирования Интернета со стороны государства.

Интернет-законодательство – это совокупность законов, иных нормативных актов (национальных, и зарубежных государств), регулирующих отношения в виртуальном пространстве Интернета. В качестве интернет-отношений выступают только те отношения, которые связаны с социально-правовым регулированием виртуального пространства (т.е. с регулированием этого пространства на основе норм права, морали, этики и других средств).

Основные проблемы правового регулирования связаны с порядком, условиями использования телекоммуникационных сетей и защиты прав и законных интересов различных субъектов при перемещении информации в глобальных компьютерных сетях. Существует необходимость разработки адекватного всем современным условиям национального законодательства, в существующих законах о правовом регулировании интернет-пространства в Казахстане прописаны жесткие меры наказания, и им нет альтернативы. Это вызывает критику как в среде профессиональных журналистов, так и среди широкой общественности.

В настоящее время внутреннее информационное законодательство Казахстана и других стран весьма обширно. Однако, оно пока далеко от совершенства и требует разработки и принятия новых актов.

Ключевые слова: интернет, правовое регулирование, свобода слова, законодательство, блокировка информации, доступ к информации.

Кіріспе

Әлем елдерінде интернетті құқықтық тұрғыдан реттеудің бірнеше тәсілдері бар. Біріншісі – мемлекет интернетті реттеу жұмысына араласпайды, екінші тәсіл – интернетті басқару және құқықтық қарым-қатынасты реттеу ісінде (балалар порнографиясы, терроризм, экстремизм және т.б.) мемлекеттің араласу үлесі шектеледі. Ал үшінші тәсіл – интернетті заңдық реттеудің қатаң түрін қолдану.

Қазақстан осы құқықтық реттеу тәсілдерінің үшінші үлгісін таңдап алды. Әрине, бұл мәселеге қатысты заңгерлер мен медиа-сарапшылар өздерінің қарсы пікірлерін жария түрде білдірді. Мә-

селен, олар біріншіден, интернет азаматтардың еркін пікір білдіруінің қолданбалы құқығын іске асыруға технологиялық мүмкіндік беретін құрал болуы керек десе, екіншіден, мемлекеттің реттеудің «жоғарыдан төмен» деген ұстанымын алға тартуы интернет қолданушыларының қарсылығын тудыруға әкеліп соғады, сонымен қатар бұл жағдайда мемлекет интернет контентті бақылау және сүзгіден өткізу артықшылығын өз мүддесіне сай реттейтіндігі сөзсіз деген тұжырым жасайды. (Толеуханова, 2015)

Қазақстан жыл сайын интернетті реттеудің шектеу үлгісін заңдық тұрғыда бекітіп отыру үрдісін соңғы жылдары үздіксіз жалғастырып келеді.

Алғаш рет елімізде 2009 жылы интернеттегі барлық сайттар, әлеуметтік желілер «бұқаралық ақпарат құралы» деп заңдық тұрғыда бекітілді. Әкімшілік, азаматтық, құқықтық жауапкершілік өлшемдері де БАҚ-қа теңестірілді. Осы негізде «Фейсбук» сияқты әлеуметтік желілерде жарияланған постарға қатысты күмән тудыратын соттық шешімдердің жауапкершілікке тарту тәжірибелері кездесе бастады, әрине бұл заңдық стандарттарға қарсы әрекет болып танылады. «Ақпарат туралы заң» қабылданар алдында еліміздің медиа-сарапшылары мен құқық қорғаушылары бұл мәселені шешудің оңтайлы тәсілін ұсынып көрген еді, яғни заңға «желілік басылымдар» деген түсінік енгізіп, яғни интернеттегі барлық жарияланған дүниелерді БАҚ деп танымай, тек «желілік басылым» деген тіркелім жасаған сайттарды мойындау. (Толеуханова, 2015)

Соңғы жылдары мемлекет БАҚ-ты, оның ішінде интернет сайттар да бар, қаржыландыруға қомақты ақша бөлуде. Сонымен қатар интернетті реттеуге, яғни насихаттық материалдарды жариялауға, тосқауыл қоюға жататын заңсыз контентті іздеуге және мониторинг жасауға мемлекет аз қаржы жұмсап отырған жоқ. Тағы бір айтып өтерлік жайт, Қазақстанда тыйым салынған сайттардың тізімі жоқ, бар болған жағдайда да бұл ақпарат көпшілікке қолжетімді емес, негізінен алғанда мұндай мәліметтердің жария болғаны дұрыс дер едік.

Дамыған елдердегі әлеуметтік желіде бейәдеп сөз айтқан, балағаттау мәселесін реттеуге қатысты заңнамаларды сөз етер болсақ, бұл мәселені реттеуге қарсы шығушылар бар, олардың айтар уәжі – бұл дегеніміз цензура, ой еркіндігі мен сөз бостандығына қайшы, «сөз бостандығы әркімнің жеке бас құқығы, ол Конституцияда көрсетілген» дейді. (Dawn A.Edick, 1998)

Адам құқықтарын қорғау жөніндегі Халықаралық ұйымдар интернеттегі сөзбен балағаттау және порнография мәселесін реттегенде «адамның жеке тұлғалық және отбасылық құндылықтарын қорғауды басты назарға алу керектігін айтады. Сонымен қатар кейбір мамандар балаларды адамгершілікке қайшы келетін және зиянды материалдардан сақтандыру қажет» дейді. (Panel Discussion, supra note 2, at 354)

Балағаттау еркін сөйлеудің қорғалған түріне жатпайды. Интернет - қоғамдық пікірді бөлісудің ортасы дегендер бұған қарсы шығады. Интернет Либертарианецтер порнографияны интернетте пайдалануға шектеу қоюдың зиянды жақтары бар екендігін айтады, яғни «бұл ағарту-

шылық және медициналық бағыттағы қажетті ақпараттардың цензурасына жол ашады, нақты бір топтардың медициналық ақпараттармен алмасуына шектеу қояды» – дейді.

Интернет тұтынушылардың бір бөлігі биліктің интернетті реттеу жұмыстарына араласуына қарсы, себебі онсыз да интернетті мемлекеттік қорлар жан-жақты қолдап отыр, бұл жағдайда федералдық билік өз насихатын арттырып, кей жағдайда қысым жасауға дейін баруы мүмкін дейді.

Қазақстан мен Ресейде интернет қызметін құқықтық тұрғыдан реттеу мәселелері: салыстырмалы талдау. Ресейде Интернет қызметін реттеу «РФ телекоммуникациялар саласы туралы» заңнамасы негізінде іске асады (Дмитрик, 2015). Интернетке қол жеткізу үшін абонент алдын ала идентификация жасайды. Байланыс операторы желі арқылы таратылатын ақпараттарды шектей алады және оны қайтадан іске қосады.

Ал ақпаратты бұғаттау және оны қайта қалпына келтіру тәртібі ақпараттың немесе ақпараттық ресурстың мазмұнына тікелей қатысты. Заңнама бойынша олар жүйеленіп, нақты атап көрсетілген. Ресейлік заңның ерекшелігі – ақпаратты бұғаттау ісін ақпараттардың мазмұнына қарай бірнеше органдар бірлесе атқарады. Мысалы, жаппай тәртіпсіздікке, экстремистік әрекетті жүзеге асыруға, келісілмеген көпшілік шараларға қатысуға шақыратын ақпараттарды бұғаттаудың бастамашысы Бас прокурор және оның орынбасарлары, балалар порнографиясы, анаша дайындау және қолдану тәсілдері, оны сатып алуға болатын орындар туралы, өзіне-өзі қол жұмсаудың жолдары немесе сондай әрекет жасауға шақыру, қылмыстың құрбандары болған кәметке толмаған балалар туралы ақпараттар, сот шешімімен тыйым салынған ақпараттарға сот немесе уәкілетті органдар тыйым салады. Ал ақпараттық ресурстың иесі заңда көрсетілген міндеттерін орындамаған жағдайда сот немесе Ресейдің бақылау комитеті бұғаттау ісіне араласады.

Бұғаттау бастамасы көтерілгеннен кейін тыйым салынған ақпарат арнайы реестрге енгізіледі, содан кейін ақпаратты алып тастау туралы хабарламалар төмендегідей тәртіппен іске асады: Ресей бақылау комитеті хостинг провайдерлеріне хабарлайды, ал ол өз кезегінде сайт иесіне нұсқау береді, ол 1 тәулік ішінде ақпаратты жою керек, егер ол бұл белгіленген мерзімде талапты орындамаса хостинг провайдері 3 тәулік ішінде сайт жұмысын бұғаттайды. Ал егер сайт қызме-

ті хостинг провайдері және сайт иесі тарапынан бұғатталмаса, Ресей бақылау комитеті интернет провайдерлеріне хабарлама жібереді.

Ендігі кезекте бұғатталған сайт қызметін қайта қалпына келтіру ісіне тоқталайық, ол мынадай тізбекпен атқарылады: ең алдымен, Ресей бақылау комитеті тыйым салынған ақпарат алынып тасталғаннан кейін немесе ақпаратты бұғаттау туралы соттың немесе басқа да уәкілетті органдардың шешімі жойылғаннан кейін сайт иесінің, хостинг провайдері немесе интернет провайдерінің өтініштері негізінде сайтты рестр тізімінен алып тастайды. Содан кейін ғана комитет байланыс операторларына бұғатталған сайт қызметін қалпына келтіру туралы хабарлама жібереді.

Біздің елімізде интернет қызметін реттеу «Байланыс туралы» Заңда қарастырылған (ҚР «Байланыс туралы» Заңы, 2004). Заңға сәйкес төмендегідей ақпараттарды таратқан жағдайда байланыс желілері мен құралдарының жұмысы тоқталады:

– Жеке адамның, қоғамның және мемлекеттің мүдделеріне нұқсан келтіретін қылмыстық мақсаттарға шақыратын ақпараттар;

– ҚР сайлау туралы заңнамасын бұзатын ақпараттар;

– Экстремистік және террористік әрекетті жүзеге асыруға, жаппай тәртіпсіздіктерге шақыратын ақпараттар;

– кәмелетке толмағандарды сексуалдық қанауды және балалар порнографиясын насихаттайтын бұқаралық (жария) іс-шараларға қатысуға шақыруды қамтитын ақпараттар. (41-1-бап, 1 тармақ).

Егер мұнда көрсетілген заң талаптары бұзылған жағдайда ҚР Бас прокуроры немесе оның орынбасарлары уәкілетті органға байланыс желілерінің және құралдарының жұмысын, байланыс қызметінің көрсетілуін, интернет-ресурстарға және оларда орналастырылған ақпаратқа қол жеткізуді уақытша тоқтата тұру жөнінде шаралар қолдану туралы талаппен заң бұзушылықтарын жою туралы нұсқама енгізеді. Бұл жағдайда уәкілетті органның талаптары бойынша байланыс операторлары және мемлекеттік техникалық қызмет тыйым салынған ақпаратқа қол жеткізуді шектеу бойынша дереу шаралар қолдануға міндетті. (41-1-бап, 1-1 тармақ)

Уәкілетті орган заң бұзушылықтар туралы нұсқаманы орындау бойынша шаралар қолдану туралы талапты алғаннан кейін 1 сағат ішінде байланыс операторларына және мемлекеттік техникалық қызметке орындау үшін жібереді. (2

тармақ) Ал олар бұл талапты 3 сағаттан аспайтын уақыт ішінде іске асыруға міндетті.

Байланыс желілерінің және құралдарының жұмысын қайта қалпына келтіру жұмыстары төмендегідей жолдармен реттеледі. Ең бірінші кезекте, ҚР «Байланыс туралы» заңының 4-1-бабының 1 тармағында көрсетілген мазмұндағы ақпараттарды таратқан адам, заңға қайшы келетін ақпаратты өз парақшасынан алып тастағаны жайлы уәкілетті органға хабарлама жібереді (4 тармақ). Ал уәкілетті орган хабарламаның анықтығын тексергеннен кейін байланыс операторына және мемлекеттік техникалық қызметке интернет-ресурста орналастырылған ақпаратқа қол жеткізуді уақытша тоқтата тұру жөніндегі талаптың күшін жою туралы тапсырма береді. (41-1-бап, 5 тармақ) Ал олар бұл нұсқауды шұғыл түрде орындауы тиіс. (6 тармақ)

Уәкілетті орган, байланыс операторлары және мемлекеттік техникалық қызмет байланыс желілерінің және құралдарының жұмысын тоқтатат тұрудың жоғарыда айтылған талаптарын орындамаса, заң алдында жауапкершілікке тартылады.

Ресей Федерациясы мен Қазақстан Республикасының жоғарыда көрсетілген интернет қызметін реттеу туралы заңнамаларын қарастыра келіп, біздің еліміздің бұл бағытта атқарылатын жұмыстарды жүйелеу және толықтыру керектігіне көз жеткізесіз. Мәселен, Ресейде бұғатталатын ақпараттар мазмұнына қарай бірнеше топқа жіктеледі және оларға тыйым салу және бақылау жүргізетін бірнеше органдар бар. Ал біздің елімізде заңға қайшы келетін ақпараттарға қол жеткізуді уақытша тоқтата тұру немесе бұғаттау бастамашысы тек қана ҚР Бас прокуроры немесе оның орынбасарлары бола алады.

Тағы бір атап өтерлік тұсы, жариялауға тыйым салынған ақпараттар қатарында анаша дайындау және қолдану тәсілдері, оны сатып алуға болатын орындар туралы, өзіне-өзі қол жұмсаудың жолдары немесе сондай әрекет жасауға шақыру, қылмыстың құрбандары болған кәмелетке толмаған балалар туралы ақпараттар нақты көрсетілген.

Біздің еліміздің заңнамасында заң бұзушылық нысанасына жеке адамдар көбірек ілінеді, яғни оның әлеуметтік желілерде өз парақшасында жазылған ақпараттар және басқа пайдаланушының жазған жазбасына қалдырған комментарийлер мазмұны көбірек бақылауға алынады. Ресей заңында бұғаттау ісінде, көп жағдайда сайттардың ақпараттары бақылау тезінен өтетіндігі байқалады.

Бұл сөзімізге 2017 жылдың 28 желтоқсанында «Ақпарат және коммуникация мәселелері бойынша ҚР заңнамалық актілеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заңындағы 36 бап қосымша дәлел бола алады. Осы баптың 5-1 тармағы негізінде енді тіркелмеген қолданушылар қазақстандық интернет-ресурстарда бүркеншек атпен комментарийлер қалдыра алмайды. Көпшілікке қолжетімді электрондық ақпараттық ресурстардың иелері қолданушының ақпараттарын «электрондық үкімет» порталында идентификация немесе SMS-идентификация жасағаны туралы екеуара жасаған жазбаша келісім шарт болған жағдайда ғана жариялай алады.

Заңдағы бұл жаңа норма ҚР ақпарат және коммуникация министрі Дәурен Абаевтың айтуынша, әлеуметтік желілердегі қолданушылардың бір-бірін бейәдеп сөздермен балағаттау және әлеуметтік және ұлтаралық жанжал тудыратын мазмұндағы комментарийлер қалдыру деректерінің көбеюінен пайда болған. Сонымен қатар министр әлеуметтік желі қолданушылары комментарийді жалған атпен бұрынғыдай қолдана береді, тек портал иелері бүркеншек атпен кімнің тіркелгенінен хабардар болып отырады (Sputnik Kazakhstan сайты, 2017).

Бұл заң нормасының тағы бір ескеретін тұсы, әлеуметтік желіде ұлтаралық жанжал тудыру немесе конституция талаптарына қайшы келетін әрекеттерге шақыру әрекеттері орын алған жағдайда қолданушыларды анықтау мүмкіндігі болады. Заңда көрсетілген бұл талаптар Facebook, Youtube, Instagram сияқты шетелдік ресурстарға қолданылмайды.

Соңғы жылдары Қазақстанның тиісті органдары әлеуметтік желіні қатаң бақылауға алды. Әлеуметтік желіде ойланбай жазған бір сөзі үшін темір тордың ар жағынан шыққан азаматтардың саны көбейіп кетті. 2016 жылдың соңғы екі айын алып қарайық: Солтүстік Қазақстан облысының 22 жастағы тұрғыны әлеуметтік желіде ұлтаралық шиелініс тудырды деген күдікпен 3 жылға сотталса, осы облыстың тағы бір тұрғыны Қазақстанды Ресейге қайта қосу керек деген жазбасы үшін 5,5 жылға сотталды. Щучинск қаласының тұрғыны интернетте терроризмді насихаттағаны үшін алты жылға түрмеге қамалды. Бұл әрине, алаңдайтын мәселе. Әсіресе, оқушылар мен жастар үшін. Әлеуметтік желіде «ерігіп» отырған олар, ойланбай жазған бір сөзі үшін өмір бойы опық жеуі мүмкін. (kazinform.kz, 2017)

Бұл жерде ҚР Қылмыстық кодексінің төмендегідей баптары орындалғанына көз жеткізу-

ге болады: біріншіден, 174-бап бойынша әлеуметтік, ұлттық, рулық, нәсілдік, діни араздықты немесе алауыздықты қоздыруға, азаматтардың ұлттық ар-намысы мен қадір-қасиетін не діни сезімдерін қорлауға бағытталған қасақана іс-әрекеттер жасаған адам екі жылға дейінгі мерзімге түзеу жұмыстарына не жеті жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады. Екіншіден, 180-бап бойынша Бұқаралық ақпарат құралдарын немесе әлеуметтік желіні пайдалана отырып, ҚР тұтастығын бұзуды насихаттаған немесе жария түрде соған шақырған адам 5 жылдан 10 жылға дейін түрмеге қамалады. Үшіншіден, 256-бап бойынша терроризмді насихаттау немесе жария түрде террорлық акт жасауға шақыру. Бұндай әрекет жасаған адамдар үшін мүлкін тәркілей отырып, 7 жылдан 12 жылға дейін бас бостандығынан айыру жазасы көзделген. (ҚР Қылмыстық кодексі, 2014)

Біздің елімізде қазіргі кезде дәстүрлі БАҚ-та болсын немесе әлеуметтік желіде болсын адамдардың бір-бірін сөзбен қорлап, ар-намысына тиіп, бейәдеп сөздер айтқан жағдайлар жиі кездеседі. Мәселен, «Гэкку» телеарнасында «Follow Wars» деп аталатын бағдарлама бар, онда еліміздің танымал адамдары, көп жағдайда шоу-бизнес өкілдері әлеуметтік желіде оқырмандардың өздері туралы жазған жағымсыз пікірлеріне немесе өздеріне қатысты сыни пікірлерге тікелей эфирде жауап береді.

Кезекті бір санында танымал продюсер Баян Мақсатқызы қонақ болып, өзіне желі арқылы бейәдеп сөз жазған қолданушыға эфирде тұрып былапыт сөздермен жауап қайтарды. Бұл хабарды көрген көрермендер Баян Мақсатқызын бұл іс-әрекеті үшін қатты сынады. (nur.kz сайты, 2017)

Негізі мұндай жайттардың еліміздің телеэфирлерінен немесе әлеуметтік желілерінен орын алып жатуы көпшіліктің өздерінің ар мен ұяты және заң алдындағы жауапкершіліктерін терең сезінбеулерінен туындаса керек.

Қорытынды

Жоғарыда салыстыра зерттеу нәтижесінде көз жеткізгеніміздей, біздің елімізде интернет кеңістікті заңдық тұрғыдан реттеу мәселесі нақтыланбаған, жалпылама сипаты басым.

Біздің елімізде де заң бұзушылық нысанасына әлеуметтік желідегі жекелеген адамдардың жазбалары алына бермей, сайттарда жарияланған ақпараттардың мазмұнын бақылау тезінен өткізу ісіне басымдылық берілсе дұрыс болар еді.

Мемлекет, интернет қолданушылар және қызмет ұсынушылар бірлесе отырып, көпшіліктің пікір еркіндігіне қол сұқпайтындай реттеу шараларын ойластырып, әрі балаларды Интернеттегі зиянды ақпараттардан қорғаудың жүйесін құрастырып шығарулары қажет дер едік.

Әдебиеттер

- Анонимные комментарии и тайны чиновников: какие изменения ждет СМИ, Sputnik Kazakhstan, 21.12.2017.
Әлеуметтік желі: ойланбай сөйлеп, опық жегендердің жазасы, kazinform.kz, 18.01. 2017 жыл.
Dawn A.Edick, Regulation of Pornography on the Internet in the United States and the United Kingdom: A Comparative Analysis, 21 B.C. Int'l & Comp.L.Rev.437 (1998), <http://lawdigitalcommons.bc.edu/iclr/vol21/iss2/4>.
Дмитрик Н. Обзор законодательства РФ: Регулирование интернета. Digital.report, 07.10.2015.
ҚР Байланыс туралы заңы, 2004 жылғы 5 шілдедегі №567 заң. nur.kz сайты, 15.05.2017 жыл.
ҚР Қылмыстық кодексі, 2014 жыл 3 шілде, №226-V.
Panel Discussion, supra note 2, at 354 (statement of Richard A. Kurnit).
Толуханова А. Эксперт правового «Медиа-центра»: «Казakhstan жестко регулирует интернет». Digital.report, 16.11.2015.

References

- Aleumettik zheli: oilanbai soilep, опық zhegenderdin zhazasy [Social media: be vigilant, otherwise expect punishment], kazinform.kz, 18.01. 2017 zhyl.
Anonimnie kommentarii i tainy chinovnikov: kakie izmenenie zhdut SMI [Anonymous comments and the secrets of officials: What are changes waiting domestic media], Sputnik Kazakhstan, 21.12.2017.
Dawn A.Edick, Regulation of Pornography on the Internet in the United States and the United Kingdom: A Comparative Analysis, 21 B.C. Int'l & Comp.L.Rev.437 (1998), <http://lawdigitalcommons.bc.edu/iclr/vol21/iss2/4>.
Dmitrik, N. Obzor zakonodatelstvo RF: regulirovanie Interneta [Review of Russian legislation:Internet regulation], Digital.report, 07.10.2015.
QR Bailanys turaly zany [Law on Communications of the Republic of Kazakhstan], 2004 zhylgy 5 shildedegi №567 zan. nur.kz saity, 15.05.2017 zhyl.
QR Qylmystyk kodeksi [The Criminal Code of the Republic of Kazakhstan], 2014 zhyl 3 shilde №226-V.
Panel Discussion, supra note 2, at 354 (statement of Richard A. Kurnit).
Toluehanova, A. Ekspert Pravovogo media-centra: “Kazakhstan zhestko reguliruet internet” [Expert of Legal Media Center: Kazakhstan tightly regulates the Internet], Digital.report, 16.11.2015.